

**แนวทางการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**

**GUIDELINES FOR DEVELOPING HUMAN RELATIONS BASED ON THE FOUR
PRINCIPLES OF SANGHAVATTHU AMONG TEACHERS IN THE WACHIRAPRAKAN
SCHOOL GROUP, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE**

¹ธีระยุทธ เมืองรามัญ Teerayut Mueangraman ²สิน งามประโคน Sin Ngamprakhon

³ทองดี ศรีตระการ Thongdee Sritragarn

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: kanchanapig@gmail.com

Article Received: April 28, 2026. Revised: June 26, 2026. Accepted: June 28, 2026.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของครู 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นการศึกษาแบบผสมวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการใช้แบบสอบถามประชากรทั้งหมดในการวิจัย จำนวน 108 คน สถิติวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของครูในภาพรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก 2) วิธีการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ดังนี้ (1) ด้านการเข้าใจตนเอง (ตระหนักในอารมณ์และทัศนคติของตน) ควรเริ่มต้นจากการสำรวจทัศนคติของตนเองเพื่อปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนอย่างยุติธรรมและใช้การสื่อสารเชิงบวกที่สร้างสรรค์เพื่อลดความขัดแย้ง (2) ด้านการเข้าใจผู้อื่น (รับฟังและเห็นอกเห็นใจ) ควรแสดงความใส่ใจโดยการจดจำชื่อนักเรียน รับฟังปัญหาและความคิดเห็นจากทั้งนักเรียน เพื่อนร่วมงานและผู้ปกครองด้วยความเห็นอกเห็นใจและให้เกียรติในความแตกต่างของแต่ละบุคคล (3) ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี (สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้) ควรสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ปลอดภัยและเป็นกันเอง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีและความสามัคคี และ (4) ด้านความไว้วางใจ (สร้างความน่าเชื่อถือและความสัมพันธ์ที่มั่นคง) ควรสร้างความน่าเชื่อถือผ่านการสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ การให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานและการเป็นที่พึ่งที่ปลอดภัยให้นักเรียนสามารถปรึกษาปัญหาได้ และ 3) แนวทางการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย (1) ด้านการเข้าใจตนเอง (ปิยวาจา) เน้นการสื่อสารเชิงบวกและให้กำลังใจผู้อื่น (2) ด้านการเข้าใจผู้อื่น (อติถจริยา) เน้นการช่วยเหลือและทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม (3) ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี (ทาน) เน้นการแบ่งปันความรู้และน้ำใจเพื่อสร้างองค์กรที่เอื้อเพื่อ และ (4) ด้านความไว้วางใจ (สมานัตตตา) เน้นการปฏิบัติตนอย่างเสมอภาคและให้เกียรติกันอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนา, มนุษย์สัมพันธ์, สังคหวัตถุ 4, ครู

Abstract

This research aims to 1) Study the state of human relations development among teachers, 2) Study methods of developing human relations based on the Four Principles of Sanghahavatthu, and 3) Propose guidelines for human relations development based on the Four Principles of Sanghahavatthu. This is a mixed-methods research, combining quantitative research using questionnaires administered to the entire research population of 108 people, with statistical analysis of percentages, means, and standard deviations, and qualitative research through interviews with 7 key informants, analyzed using content analysis.

The research findings revealed that: 1) The overall and individual aspects of teachers' human relations development were at a high level. 2) Methods for developing human relations based on the Four Principles of Sanghahavatthu are as follows: (1) Self-understanding (awareness of one's own emotions and attitudes) should begin with exploring one's own attitudes to treat all students fairly and using constructive positive communication to reduce conflict; (2) Understanding others (listening and empathy) should involve showing care by remembering students' names, listening to problems and opinions from students, colleagues, and parents with empathy and respect for individual differences; (3) Understanding a positive environment (creating a conducive learning atmosphere) should involve creating a safe and friendly classroom atmosphere and participate in school activities to create a good organizational culture and unity and (4) Trust aspect (building credibility and stable relationships) should build credibility through regular communication with parents, helping colleagues and being a safe space for students to consult on problems and 3) The human relations development guidelines according to the four principles of Sanghahavatthu consisted of (1) Self-understanding aspect (Piyavaca) emphasizing positive communication and encouraging others, (2) Understanding others aspect (Atthacariya) emphasizing helping and doing for the common good, (3) Understanding a good environment aspect (Dana) emphasizing sharing knowledge and kindness to create a caring organization, and (4) Trust aspect (Samanattata) emphasizing treating each other equally and respectfully on a consistent basis to create lasting relationships.

Keywords: Development, Human Relations, The Four Principles of Sanghahavatthu, Teachers

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ 31 เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของมนุษย์ สภาพการณ์เช่นนี้ได้ก่อให้เกิดกระแสการตื่นตัวในด้านการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในมิติต่างๆ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ถือเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงในระดับโลก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 3566–3570) ที่มีเป้าหมายหลักในการพลิกโฉมประเทศไทยสู่ "สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่า อย่างยั่งยืน" โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสมรรถนะสูง และมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา เพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการรับมือกับบริบทโลกใหม่และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพท่ามกลางวิกฤตและการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

การสร้างมนุษย์สัมพันธ์หรือการที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ต้องพิจารณาอย่างลึกซึ้งคือ "ความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์" เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีความซับซ้อนในมิติของอารมณ์ ความรู้สึกและแรงจูงใจทางจิตใจ การเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์อย่างแท้จริงจะช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้นและสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น มีความเข้าอกเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน การที่บางคนสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น ในขณะที่บางคนกลับพบปัญหาในการเข้าสังคมหรือการร่วมงานกับหมู่คณะนั้น มักมีสาเหตุมาจากความไม่เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์และการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความรู้สึกหรือความต้องการที่แท้จริงนำไปสู่ความวิตกกังวล ความขัดแย้งในใจและส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในทางลบ มนุษย์สัมพันธ์ที่ดีไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หากแต่ต้องอาศัยการฝึกฝน ทักษะและเจตคติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น บุคคลต้องมีความสามารถในการรับฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) การควบคุมอารมณ์ การมีสติรู้ตัวในขณะพูดจาหรือกระทำและการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (empathy) ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นทักษะด้านมนุษย์สัมพันธ์ที่พัฒนาได้ และจำเป็นต่อการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่ทำงานและสังคมโดยรวม (จิตรา ดุษฎีเมธา, 2561) หากองค์กรหรือหมู่คณะใดขาดซึ่งมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ไม่ว่าจะเป็นในแนวดิ่ง (ระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง) หรือแนวนราบ (ระหว่างเพื่อนร่วมงาน) ย่อมก่อให้เกิดปัญหาภายใน เช่น ความขัดแย้ง ความเข้าใจผิด และการทำงานที่ไร้พลังขับเคลื่อน (วิภาดา ไชยวรรณ, 2562) ในทางตรงกันข้ามองค์กรที่มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีจะมีบรรยากาศของความร่วมมือ ความสามัคคีและการยอมรับซึ่งกันและกัน ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ (ศิริพร สุขเกษม, 2564)

ซึ่งปัญหาที่กล่าวมานั้นในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมหรือความจริงอันสูงสุด เพื่อยัง ประโยชน์สุขให้เกิดแก่ตนและสังคมโดยส่วนรวม เพื่อบรรลุถึงความสงบสุขของชีวิตและการงาน มี มนุษย์สัมพันธ์เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 (อง.จตุกก. (ไทย) 31/33/51.) ดังนั้นการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันเป็นแนวทางสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และมีประสิทธิภาพต่อบุคลากรและสถานศึกษาสามารถแก้ปัญหา อุปสรรค และมีข้อเสนอแนะในการบริหารงานตาม หลักสังคหวัตถุ 4 ว่าเป็นอย่างไร จะได้นำมาปรับปรุง พัฒนาส่งเสริมสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพใน การบริหารองค์กรมากยิ่งขึ้น

โรงเรียนประถมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่อยู่ในชนบท ซึ่งปัญหาสุขภาพที่สำคัญของเด็กวัยเรียนที่พบในชนบท ได้แก่ โรคฟันผุ ปัญหาภาวะโภชนาการและปัญหาโรคที่

เกี่ยวกับสุขวิทยาส่วนบุคคลอีกหลายปัญหาได้แก่ เหา เกื้ออื่น ซึ่งพบมาก ในกลุ่มนักเรียนรับประถมศึกษาซึ่งปัญหาสุขภาพและความสะอาดของเด็กมีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงดูของมารดาส่วนการพัฒนาทางร่างกายและภาวะสุขภาพของเด็กอายุ 6-13 ปีมีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวซึ่งสภาพปัจจุบันของสังคมในชนบท พ่อแม่ต้องออกไปทำงานแต่เช้ากลับบ้านมาช่วงเย็นหรือค่ำ ทำให้ไม่มีเวลาดูแลบุตรด้วยตัวเองรายได้ที่ได้รับไม่สูงพอ เนื่องจากระดับการศึกษาไม่สูงจึงทำให้งานที่ทำเป็นชิ้นแรงงานเป็นส่วนใหญ่ การดูแลเด็กจึงเป็นหน้าที่ของปู่ย่าตายาย ที่สูงอายุที่มีข้อจำกัดอาจขาดความเข้มงวดในการดูแลเอาใจใส่เรื่องความสะอาดและสุขภาพ ของเด็กหรือยิ่งกว่านั้นไม่มีปู่ย่าตายาย คอยดูแลและเด็กที่พ่อช่วยเหลือตัวเองได้ก็จะถูกปล่อยให้อยู่คนเดียวจึงทำให้เกิดปัญหาสุขภาพของเด็กนักเรียนในเขตชนบท

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริหารและครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษาอื่นๆที่เกี่ยวข้องของโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผลการวิจัยที่ได้จะเพื่อนำไปเป็นแนวทางในพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรการวิจัย ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษากลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 108 คน จาก 11 โรงเรียน และใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัย
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์และหลักสังคหวัตถุ 4 จำนวน 7 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจงคุณสมบัติ
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี วารสาร ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่

0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด กับครูโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยสระบุรี จังหวัดสระบุรี โดยกำหนดให้ครู จำนวน 30 คนเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม จากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.980 ขึ้นไป 6) ปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ตอนได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของครู ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้งใช้มาตราส่วนการประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของแบบลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale)

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างเพื่อศึกษาวิธีการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์แบบสอบถามโดยใช้ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวม ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของครูกลุ่มโรงเรียน วชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา		N = 108 คน			
		ระดับความคิดเห็น			
		μ	σ	ระดับ	อันดับ
1.	ด้านการเข้าใจตนเอง	4.33	0.55	มาก	1
3.	ด้านการเข้าใจคนอื่น	4.33	0.56	มาก	2
3.	ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี	4.03	0.65	มาก	4
4.	ด้านความไว้วางใจ	4.18	0.57	มาก	3
ภาพรวม		4.16	0.55	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการเข้าใจตนเอง ด้านการเข้าใจคนอื่น ด้านความไว้วางใจ และด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี ตามลำดับ

2. วิธีการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.1 ด้านการเข้าใจคนอื่นตามหลักสังคหวัตถุ 4 สถานศึกษาควรปลูกฝังการเข้าใจตนเองโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ การรู้ตัวในสิ่งที่มีประโยชน์ ความสบาย สถานที่และไม่หลงทางชีวิต ผ่านกิจกรรมหน้าเสาธง การอบรมและกิจกรรมแนะแนว เช่นการเขียนไดอารี่สะท้อนความรู้สึก เพื่อฝึกให้ครูมีสติรู้ทันตนเองตลอดเวลาทั้งในห้องเรียนและนอกสถานศึกษาโรงเรียนยังส่งเสริมระบบเพื่อนช่วยเพื่อนและจัดอบรมให้ครูถ่ายทอดแนวคิดว่าเข้าใจง่าย ความเข้าใจตนเองที่แท้จริงจึงเกิดจากการรู้คิดก่อนทำ และการมีสติอยู่กับปัจจุบันในทุกสถานการณ์

2.2 ด้านการเข้าใจคนอื่นตามหลักสังคหวัตถุ 4 การพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของครูตามหลักสังคหวัตถุ 4 มิได้เป็นเพียงการสร้างการเข้าใจระหว่างบุคคลเท่านั้นแต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความสามัคคี ความร่วมมือและความไว้วางใจภายในสถานศึกษา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและผู้ปฏิบัติงานทางการศึกษาโดยรวม

2.3 ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดีตามหลักสังคหวัตถุ 4 สถานศึกษาควรดำเนินการโดยคำนึงถึงทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม โดยเน้นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อความร่วมมือ การเคารพซึ่งกันและกัน ความปลอดภัยและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย สามารถประยุกต์ หลักสังคหวัตถุ 4 โดยรวมเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ได้แก่การแบ่งปันเวลา ความรู้และทรัพยากร การสื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพและสร้างสรรค์ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและการปฏิบัติอย่างเสมอภาคและยุติธรรม สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี ทำให้ครู นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน

2.4 ด้านความไว้วางใจตามหลักสังคหวัตถุ 4 การพัฒนาความไว้วางใจของครูสามารถเกิดขึ้นได้จากการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความร่วมมือ โดยครูมีพฤติกรรมแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ สื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนครูอย่างสร้างสรรค์และปฏิบัติอย่างเสมอภาคและยุติธรรม การดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 และช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและยั่งยืนในหมู่ครู

3. แนวทางการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

3.1 ด้านการเข้าใจตนเองตามหลักสังคหวัตถุ 4 1) ทานหลักสังคหวัตถุ 4 การให้แก่ตนเอง คือ ส่งเสริมให้ครู "ให้" แก่ตนเองในเชิงจิตวิทยา เช่น ให้เวลาทบทวนอารมณ์ให้ภัยตนเองเมื่อผิดพลาดและให้คำชมเชยตนเอง เพื่อสร้างความเมตตาต่อตนเองและป้องกันภาวะหมดไฟ 2) ปิยวาจาหลักสังคหวัตถุ 4 การสื่อสารกับตนเอง คือส่งเสริมให้ครูฝึกพูดกับตนเองเชิงบวก หลีกเลี่ยงการตำหนิหรือดุด่าตนเองเมื่อล้มเหลว เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและแสดงออกอย่างมั่นคง 3) อัถถจริยาหลักสังคหวัตถุ 4 การทำประโยชน์ต่อตนเอง คือ สนับสนุนให้ครูทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านวิชาชีพ (เช่น PLC, IDP) และด้านจิตใจ (เช่น ฝึกสมาธิ, อ่านหนังสือ) เพื่อยกระดับคุณภาพของบุคลากร 4) สมานัตตตาหลักสังคหวัตถุ 4 การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย คือส่งเสริมให้ครูสร้างวินัยและปฏิบัติตามหลักการของตนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในการจัดการอารมณ์ การตรงต่อเวลาและการแสดงออกที่เหมาะสม เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและไว้วางใจจากผู้อื่น

ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างมนุษย์สัมพันธ์ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ "ด้านการเข้าใจตนเอง" ควรเริ่มต้นจากการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้กับตนเองเป็นอันดับแรก โดยใช้การให้ (ทาน)

และการสื่อสารเชิงบวก (ปิยวาจา) เพื่อสร้างความแข็งแกร่งจากภายใน แล้วจึงแสดงออกผ่านการกระทำที่เป็นประโยชน์ (อรรถจริยา) และการวางตนที่สม่ำเสมอ (สมานัตตตา) เพื่อสร้างตนให้เป็นบุคคลที่มีวุฒิภาวะและเป็นที่น่าเชื่อถือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมหมาย บัวจันทร์ (2551) พบว่าความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการ ด้านสมานัตตตา (การวางตนเสมอภาค) มากเป็นอันดับหนึ่ง การที่สมานัตตตาซึ่งเป็นผลลัพธ์ของการมีวินัยในตนเอง ได้รับการยอมรับสูงสุด เป็นการยืนยันเชิงประจักษ์ว่า การวางตนอย่างเสมอดั้นเสมอปลายและเที่ยงธรรม ซึ่งเป็นผลจากการเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ เป็นคุณสมบัติที่สร้างความไว้วางใจและความพึงพอใจได้มากที่สุด

3.2 ด้านการเข้าใจคนอื่นตามหลักสังคหวัตถุ 4 1) ปิยวาจาหลักสังคหวัตถุ 4 การใช้วาจาสร้างสรรค์เพื่อสร้างความเข้าใจและลดความขัดแย้ง ผู้บริหารและครูของกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ ควรใช้การสื่อสารเชิงบวกเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความสัมพันธ์ โดยเน้นการให้กำลังใจ การชื่นชมในความสำเร็จของเพื่อนร่วมงาน และการเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์ แทนการตำหนิ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและปลอดภัยในการพูดคุย ควรมีการจัดอบรมเรื่องการสื่อสารที่ปราศจากความรุนแรง เพื่อให้บุคลากรมีทักษะในการสื่อสารความต้องการของตนเองและรับฟังผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ทานหลักสังคหวัตถุ 4 การให้ความช่วยเหลือและการแบ่งปันทรัพยากร ครูควรแสดงออกถึงความมีน้ำใจผ่านการให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนร่วมงานเมื่อมีโอกาส และแบ่งปันทรัพยากรต่างๆ เช่น สื่อการสอน ความรู้ หรือเทคนิคการจัดการชั้นเรียน เพื่อสร้างวัฒนธรรมแห่งการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และทำงานเป็นทีม สถานศึกษาควรจัดตั้งแพลตฟอร์มกลางสำหรับแลกเปลี่ยนทรัพยากรการสอน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปันอย่างเป็นระบบ 3) อรรถจริยาหลักสังคหวัตถุ 4 การกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมงานอย่างจริงจัง ครูควรแสดงความเข้าอกเข้าใจและพร้อมที่จะรับฟังปัญหาของเพื่อนร่วมงานอย่างตั้งใจ โดยไม่ตัดสิน เพื่อช่วยให้เพื่อนร่วมงานรู้สึกว่าเขาไม่โดดเดี่ยวและมีที่พึ่งพิง การจัดกิจกรรมสร้างทีมสัมพันธ์ อย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้ครูได้มีโอกาสทำความรู้จักและเข้าใจเพื่อนร่วมงานในมิติอื่นๆ นอกเหนือจากการทำงาน 4) สมานัตตตาหลักสังคหวัตถุ 4 การปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานอย่างเสมอภาคและให้เกียรติ ครูควรให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานทุกคนอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะมีตำแหน่งหรือวุฒิที่แตกต่างกันอย่างไร การสร้างบรรทัดฐานที่ชัดเจนในการประชุมที่ทุกคนมีสิทธิ์แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม จะช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันของการเป็นทีมเดียวกันอย่างแท้จริงและลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในองค์กร

ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ “ด้านการเข้าใจคนอื่น” ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ ต้องอาศัยการสื่อสารเชิงบวกและการแสดงออกถึงความปรารถนาดีอย่างเป็นรูปธรรมและสม่ำเสมอ การใช้วาจาที่ดี (ปิยวาจา) และการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ทาน) จะเป็นสะพานเชื่อมโยงที่ช่วยลดช่องว่างและสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ ซึ่งแนวทางนี้ได้รับการยืนยันถึงประสิทธิผลจากงานวิจัยของ ราชนัย ธงชัย (2551)

2.3 ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดีตามหลักสังคหวัตถุ 4 1) อรรถจริยาหลักสังคหวัตถุ 4 การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมเป็นหัวใจขององค์กร ผู้บริหารและครูของกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ ควรส่งเสริมให้เกิดการอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนอย่างแข็งขันและเต็มใจ และริเริ่มโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อภาพรวม เช่น การจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อร่วมกันยกระดับคุณภาพการสอน หรือการจัดกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาโรงเรียนและ

ชุมชน 2) ทานหลักสังคหวัตถุ 4 การเสียสละเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ครูควรเสียสละเวลาและกำลังของตนเพื่อช่วยเหลือในงานส่วนรวม และพร้อมที่จะสนับสนุนเพื่อนร่วมงานที่ต้องการความช่วยเหลือ เพื่อสร้างบรรยากาศของการพึ่งพาอาศัยและความสามัคคี การมีกองทุนสวัสดิการครูหรือระบบ "เพื่อนช่วยเพื่อน" จะเป็นกลไกที่ช่วยส่งเสริมการให้และการเสียสละอย่างเป็นรูปธรรม 3) ปิยวาจาหลักสังคหวัตถุ 4 การสื่อสารเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคี ครูควรทำหน้าที่เป็นผู้ประสานความเข้าใจเมื่อเกิดความขัดแย้งในองค์กร โดยใช้วาจาที่สร้างสรรค์และมุ่งหาทางออกที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แทนการซ้ำเติมหรือขยายปัญหา การจัดอบรมทักษะการไกล่เกลี่ยและการเจรจาต่อรอง จะช่วยให้บุคลากรมีเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์ 4) สมานัตตาทานหลักสังคหวัตถุ 4 การปฏิบัติตามกฎระเบียบและวัฒนธรรมองค์กรร่วมกัน ครูควรปฏิบัติตามวัฒนธรรมและข้อตกลงขององค์กรอย่างมีความสุขและเสมอภาค การที่ทุกคนยึดถือกฎเกณฑ์เดียวกันจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่มีระเบียบวินัย เป็นธรรม และน่าอยู่สำหรับทุกคน ซึ่งจะลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมกัน

ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ “ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี” ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ คือการที่ทุกคนต้องร่วมกันสร้างวัฒนธรรมแห่งการให้และการช่วยเหลือเกื้อกูล โดยมุ่งเน้นการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม (อรรถจริยา) เป็นเป้าหมายหลักซึ่งจะนำไปสู่การเป็นองค์กรที่มีคุณภาพและมีความสุขอย่างยั่งยืน

2.4 ด้านความไว้วางใจตามหลักสังคหวัตถุ 4 1) สมานัตตาทานหลักสังคหวัตถุ 4 การสร้างความน่าเชื่อถือผ่านความสม่ำเสมอและความยุติธรรม ผู้บริหารและครูของกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ ต้องยึดมั่นในการปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายและยุติธรรม เพื่อสร้างความไว้วางใจในระยะยาว การรักษาคำพูด การกระทำที่โปร่งใสและการตัดสินใจที่ปราศจากอคติเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความน่าเชื่อถือที่เพื่อนร่วมงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถสัมผัสได้ 2) ทานหลักสังคหวัตถุ 4 การให้ความเชื่อมั่นและการสนับสนุนซึ่งกันและกันครูควรแสดงออกถึงการให้ความไว้วางใจในความสามารถของเพื่อนร่วมงานโดยการมอบหมายงานสำคัญและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนเมื่อเพื่อนร่วมงานต้องการความช่วยเหลือ การสร้างวัฒนธรรมที่เชื่อมั่นในศักยภาพของกันและกันจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นบนพื้นฐานของความเชื่อมั่นอย่างแท้จริง 3) ปิยวาจาหลักสังคหวัตถุ 4 การสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาและจริงใจเพื่อความโปร่งใส การสร้างความไว้วางใจต้องอาศัยการสื่อสารที่ซื่อสัตย์และตรงไปตรงมา โดยยังคงไว้ซึ่งความเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อให้ทุกคนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างสบายใจและไม่มีความระแวงสงสัย การมีช่องทางการสื่อสารที่เปิดเผยและชัดเจนจากผู้บริหารจะช่วยลดข้อสงสัยและความไม่ไว้วางใจในองค์กรได้ 4) อรรถจริยาหลักสังคหวัตถุ 4 การปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับและมีความรับผิดชอบ ครูควรปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์และเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงานได้เสมอ การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างเต็มความสามารถและความทุ่มเทในการทำงานจะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในทีมได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ “ด้านความไว้วางใจที่ยั่งยืน” ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ เป็นผลลัพธ์สูงสุดที่เกิดจากการบูรณาการหลักการทั้ง 4 ประการอย่างครบถ้วนและต่อเนื่อง จนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง ซึ่งจะนำไปสู่ความสงบสุขและความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาสมรรถนะสัมพันธ์ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการเข้าใจตนเอง ด้านการเข้าใจคนอื่น ด้านความไว้วางใจ และด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี ตามลำดับ การที่ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาสมรรถนะสัมพันธ์ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารและบุคลากรในกลุ่มโรงเรียนนี้ให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เกื้อกูลกัน และธรรมชาติของวิชาชีพครูที่ต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นอยู่เสมอ ส่วนผลการวิจัยที่พบว่า ด้านการเข้าใจตนเองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อาจอธิบายได้ว่า วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่ต้องอาศัยการประเมินและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา การเข้าใจตนเองคือรากฐานที่สำคัญที่สุดของการมีมนุษย์สัมพันธ์ เมื่อครูรู้ตระหนักถึงจุดเด่น จุดด้อย บทบาทหน้าที่ และอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง ก็จะสามารถควบคุมการแสดงออกและปรับตัวให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาที่ว่า บุคคลจะปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดีต้องเริ่มจากการเข้าใจและยอมรับตนเองก่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรวัชร แสงจง, โอฬาร กาญจนากาศ และพรหมพิริยะ พนาสนธิ์ (2562) ที่พบว่า มนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ในทุกมิติ ทั้งความสามารถในการสื่อสาร การให้กำลังใจ และความเข้าใจทีมงาน เป็นการยืนยันว่าสิ่งที่ผู้บริหารปฏิบัติและสิ่งที่ครูสัมผัสได้นั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การที่ผู้บริหารมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีเยี่ยมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของงานและความสัมพันธ์ที่ดีของคนในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของปรีชา บุญยัง (2556) ที่พบว่า แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของทศพร ไชยชนะ (2548) ที่พบว่า การบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามความคิดเห็นของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

2. ผลการศึกษาวิธีการพัฒนาสมรรถนะสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้ 1) ด้านการเข้าใจตนเอง (ตระหนักในอารมณ์และทัศนคติของตน) ควรเริ่มต้นจากการสำรวจทัศนคติของตนเองเพื่อปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนอย่างยุติธรรมและใช้การสื่อสารเชิงบวกที่สร้างสรรค์เพื่อลดความขัดแย้ง 2) ด้านการเข้าใจผู้อื่น (รับฟังและเห็นอกเห็นใจ) ควรแสดงความใส่ใจโดยการจดจำชื่อนักเรียน รับฟังปัญหาและความคิดเห็นจากทั้งนักเรียน เพื่อนร่วมงานและผู้ปกครองด้วยความเห็นอกเห็นใจและให้เกียรติในความแตกต่างของแต่ละบุคคล 3) ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี (สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้) ควรสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ปลอดภัยและเป็นกันเอง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีและความสามัคคี และ 4) ด้านความไว้วางใจ (สร้างความน่าเชื่อถือและความสัมพันธ์ที่มั่นคง) ควรสร้างความน่าเชื่อถือผ่านการสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ การให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานและการเป็นที่พึ่งที่ปลอดภัยให้นักเรียนสามารถปรึกษาปัญหาได้ ซึ่งสอดคล้องกับพระดำรัสของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) (2560) ให้ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า เมื่อทุกคนต่างประพฤติตามหลักสังคหวัตถุทั่วถึงกันแล้วไม่เพียงแต่บุคคลหรือครอบครัวเท่านั้นที่อยู่เป็นสุขสบาย แต่จะส่งผลให้คนทั้งหมู่บ้าน เมืองประเทศและทั้งโลกอยู่เป็นสุขสบายตลอดไปเหมือนกัน

เพราะสังคหวัตถุทั้ง 4 ประการ เป็นคุณธรรมสำหรับยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้อื่นให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือกันอย่างวิเศษ ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้อย่างครบถ้วนและสม่ำเสมอจะนำไปสู่ความสงบสุขและความไว้วางใจในระดับสังคมที่ยั่งยืนและแผ่ขยายเป็นวงกว้างออกไป และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของราชันย์ ธงชัย (2551) ที่พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเกินตามแนวสังคหวัตถุ 4 ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการในด้านทาน เป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านปิยวาจา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการให้และการใช้วาจาที่ดี เป็นสิ่งที่ผู้คนสัมผัสได้และสร้างความประทับใจได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. การนำเสนอแนวทางการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูกลุ่มโรงเรียนวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1) ด้านการเข้าใจตนเอง (ปิยวาจา) เน้นการสื่อสารเชิงบวกและให้กำลังใจผู้อื่น 2) ด้านการเข้าใจผู้อื่น (อรรถจริยา) เน้นการช่วยเหลือและทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม 3) ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี (ทาน) เน้นการแบ่งปันความรู้และน้ำใจเพื่อสร้างองค์กรที่เอื้อเฟื้อ และ 4) ด้านความไว้วางใจ (สมานัตตตา) เน้นการปฏิบัติตัวอย่างเสมอภาคและให้เกียรติกันอย่างเสมอดั่งเสมอปลาย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน ผลการศึกษาทำให้ทราบถึงสถานศึกษาของกลุ่มโรงเรียนวรวิหารมีแนวทางในการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแกนกลางในการดำเนินงาน โดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการพัฒนาใน 4 มิติสำคัญ เริ่มตั้งแต่ การเข้าใจตนเอง ที่มุ่งเน้นการวางตนอย่างเสมอดั่งเสมอปลาย (สมานัตตตา) เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ขยายไปสู่ การเข้าใจคนอื่น ผ่านการให้ความช่วยเหลือ (ทาน) และการใช้วาจาที่สร้างสรรค์ (ปิยวาจา) จากนั้นร่วมกันสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี ด้วยการอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (อรรถจริยา) จนนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือ การสร้างความไว้วางใจ ซึ่งเป็นผลลัพธ์จากการปฏิบัติทั้งสี่ประการอย่างบูรณาการ แนวทางการพัฒนาในแต่ละด้านล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานของการครองใจคนและการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เกื้อกูลกัน กิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) ล้วนเป็นเครื่องมือในการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม สะท้อนถึงแนวทางการบริหารจัดการองค์กรที่ยั่งยืน โดยใช้หลักธรรมเป็นแนวทางในการพัฒนาครูให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุขและเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับพระดำรัสขอ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) (2538) ที่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ 4 ไว้อย่างลึกซึ้งว่า เมื่อทุกคนต่างประพฤติตามหลักสังคหวัตถุทั่วถึงกันแล้ว ไม่เพียงแต่บุคคลหรือครอบครัวเท่านั้นที่จะอยู่เป็นสุขสบายแต่จะส่งผลให้คนทั้งหมู่บ้าน เมือง ประเทศและทั้งโลก อยู่เป็นสุขสบายตลอดไปเหมือนกัน เพราะสังคหวัตถุทั้ง 4 ประการ เป็นคุณธรรมสำหรับยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้อื่นให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือกันอย่างวิเศษ พระดำรัสชี้ให้เห็นว่า การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้อย่างจริงจังในสถานศึกษาไม่เพียงแต่จะช่วยแก้ไขปัญหภายในองค์กรเท่านั้นแต่ยังเป็นการสร้างแบบจำลองของสังคมที่เปี่ยมด้วยความไว้วางใจและความร่วมมือ ซึ่งจะแผ่ขยายผลดีออกไปสู่ชุมชนและสังคมในที่สุด และสอดคล้องกับการวิจัยของพระครูบุญญสารโสภิต (เหล็กอยู่) (2555) ที่พบว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นเหมือนกุญแจนำชีวิต เข้มทิศนำสังคมให้ก้าวไปสู่สันติภาพ และความสงบสุขทำให้นักศึกษามองเห็นกันและกันในฐานะผู้ที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูล

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปลงองค์ความรู้ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายองค์ความรู้ได้ดังนี้

S: ด้านการเข้าใจตนเอง (Self-Awareness) หมายถึงครูมีสติรู้ค่าตนเองมีคุณค่าและเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของตนเอง มีการวางตัวเสมอต้นเสมอปลายและเป็นมิตรกับทุกคน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในระยะยาวและใช้ความจริงใจเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียมและไม่ลำเอียง

M: ด้านการเข้าใจคนอื่น (Mutual Understanding) หมายถึงครูใช้คำพูดที่ทำให้กำลังใจและชื่นชมเพื่อนร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ มีความสามารถในการรับฟังอย่างตั้งใจโดยไม่ขัดจังหวะ เพื่อเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและใช้การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์เป็นเครื่องมือในการสร้างความไว้วางใจและความผูกพัน

S: ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี (Supportive Environment) หมายถึงครูมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือและแสดงให้เห็นถึงความทุ่มเทเพื่อส่วนรวมและมีความสามารถในการริเริ่มโครงการใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความร่วมมือในทีม

S: ด้านความไว้วางใจ (Sustainable Trust) หมายถึงครูมีทัศนคติเชิงบวกต่อเพื่อนร่วมงานและมีความเชื่อมั่นในความสามารถของผู้อื่น มีการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความ

นำเชื่อถือในระยะยาวและใช้ความเสมอต้นเสมอปลายในการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมโดยไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ซึ่งนำไปสู่การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ โดยการ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผลการวิจัยมนุษย์สัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาครูและผู้บริหารของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ ควรดำเนินการโดยคำนึงถึงทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม โดยเน้นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อความร่วมมือ การเคารพซึ่งกันและกัน ความปลอดภัยและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายสามารถประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 โดยรวมเป็นแนวทางในการดำเนินงานสิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี ทำให้ครู นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน
 - 1.2 ครูและผู้บริหารของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ ต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความร่วมมือ โดยครูมีพฤติกรรมแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ สื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนครูอย่างสร้างสรรค์และปฏิบัติอย่างเสมอภาคและยุติธรรม
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรศึกษาเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของครูในกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อทำความเข้าใจรากฐานของปัญหาและนำไปสู่การออกแบบแนวทางการพัฒนาที่ตรงจุดและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
 - 2.2 ควรศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์สัมพันธ์ภายในองค์กรกับความไว้วางใจของผู้ปกครองและประสิทธิผลของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อยืนยันเชิงประจักษ์ถึงผลกระทบของความสัมพันธ์ภายในที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์และความสำเร็จของโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 - 2.3 ควรศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการความขัดแย้งในสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อสร้างองค์ความรู้และเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งเป็นจุดอ่อนที่สำคัญที่ค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ได้อย่างเป็นรูปธรรมของครูกลุ่มโรงเรียนวชิรปราการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เอกสารอ้างอิง

- จิตรา ดุษฎีเมธา. (2561). พฤติกรรมองค์การและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- ทศพร ไชยชนะ. (2548). การบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ธีรวัชร แสงจง, โอฬาร กาญจนากาศ และพรหมพิริยะ พนาสนธิ์. (2562). การศึกษามนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(3), 118.
- ปรีชา บุญยัง. (2556). แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- พระครูบุญญสารโสภิต (เหล็กอู่). (2555). การศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ที่หัตถคหบดีนำไปใช้ในพระสูตรตันตปิฎก. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชันย์ ธงชัย. (2551). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเกินตามแนวสังคหวัตถุ 4 ของหน่วยงานสวัสดิ์อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิภาดา ไชยวรรณ. (2562). มนุษย์สัมพันธ์กับการบริหารในศตวรรษที่ 31. วารสารครุศาสตร์. 47(3). 133.
- ศิริพร สุขเกษม. (2564). บทบาทของครูกับการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ในโรงเรียนยุคใหม่. วารสารวิชาการครูไทย. 9(1).43.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน วาสโน). (2538). สังคหวัตถุ 4. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน วาสโน). (2560). แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุของพระสังฆาธิการ. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อำนวย เดชชัยศรี และสุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2560). ทักษะการบริหารมนุษย์สัมพันธ์ตามแนวพุทธ. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 4(1), 49-64.